

Комуникационни модели за активиране на регионалните общности

Георги Цолов

Университет за национално и световно стопанство

Имейл: g_tsolov@abv.bg

Абстракт: Регионите и политиката за тяхното развитие е основен приоритет на Европейския съюз (ЕС). Регионалните общности са най-важният обект на въздействие чрез формалните комуникационни мрежи, гарантиращи еднаква информираност от центъра към периферията. Но ако авторитетът на управлението си позволи да постави различните регионални общности под един знаменател или да се задоволи с постигането на информираност, то е много вероятно да се стигне до капсулиране на общностите и застои или разрушаване на интегритета между тях. Системният подход разглежда комуникациите като свързващото звено между отделните динамични системи в една система от по-висок порядък; но когато не откриват себе си в света, който им се предлага, регионалните общности се съсредоточават в собствената си, обикновено наричана неформална комуникация. Пред нас стои въпросът: Кои комуникационни модели биха активирали общността за действия с интеграционна насоченост?

Ключови думи: комуникация, информация, ценност, знание, кибернетичен модел, регионални общности, интеграция.

Communication models for activating regional communities

Georgi Tsolov

University of National and World Economy

E-mail: g_tsolov@abv.bg

Abstract: Regions and their development policy is a key EU priority. Regional communities are the most important object of impact, through formal communication networks guaranteeing equal awareness from the center to the periphery. But if the authority of the government allows it to put different regional communities under one denominator or to satisfy itself with awareness, it is likely that communities will be encapsulated and stagnation or destruction of integrity between them. Systematic approach views communications as the link between different dynamic systems in a higher order system, but when they do not find themselves in the world they are offered, regional communities focus on their own commonly called informal communication. Before us is the question - which communication models would activate the community for actions with integration focus?

Keywords - communication, information, value, knowledge, cyber model, regional communities, integration.

Увод

Регионите, концептуално определени чрез техните пространствени и териториални измерения, са специфичен обект на редица въздействия при провеждането както на политики с държавен и/или наддържавен характер, така и на дейности с местно значение. В научната литература и нормативните документи съществуват различни класификации по отношение на регионите и техния обхват. Авторите ги разглеждат от

гледна точка на редица характеристики, които се определят като формални и неформални: физически, географски, картографски и/или топографски характеристики и особености; политическа власт, управление и развитост на гражданското общество; степен на вътрешна, външна и междурегионална интегрираност; културни или езикови особености и вариации на идентичност; наситеност с комуникации и характер на създаваната и използваната информация.

Според мен най-същественят подход при изследването на регионите (териториално и пространствено) е геоикономическият, при който се поставя фокус върху човешката общност и спецификата на комуникациите, които поддържат формираната социално-икономическа структура на стопанския комплекс, или в съвременните условия някаква друга основа на човешкото битие. Общностите и принадлежащите им територия и пространство, са полето, в което се реализира специфичен комуникационен процес; формират се културно-цивилизационните възприятия и поведения; осъществяват се социални и икономически отношения от нов тип и т.н.

Поради този обективен факт, регионите и регионалните общности са в основата на всяко регионално развитие, независимо какви са неговите белези и посока и каква е нашата оценка за него, те неизменно се превръщат в основен обект както за проучване и изследване, така и за въздействие и управление.

Същност и особености на регионалните общности

С налагането в Европа на науката и практиката на регионалната политика и развитие, можем да сме сигурни, че все повече ще се говори за регионалните общности. Те са пряко свързани с регионалните науки, защото на практика обектът на изследване са регионите с техните общностни особености (в това число култура, социални и икономически отношения, природни условия и дадености, транспортна осигуреност и достъпност, структура на стопанството и др.). Ако чрез икономическата парадигма можем да разглеждаме регионалните стопански отношения, то би трябвало и успоредно да изследваме демографските структура и тенденции, които се изразяват в особеностите на общността (хората), които живеят по места и региони и практически формират регионалната общност.

Можем да разглеждаме регионалните общности от различни изходни точки в зависимост от поставените критерии. През призмата на комуникацията значими формиращи фактори са: културните различия, територията, етносът, религията и др., но един от най-силно изразените фактори и до днес остава териториалният. Ние ще възприемем подхода, при който всички възможни критерии се преплитат, въпреки че териториалният очертава по-добре регионалните общности, които спрямо него се формират по естествен път. Това е така не само предвид историческите форми на човешкото съществуване, но и с новосъздадените регионални съюзи и интеграционни организации, чиято еманация е Европейският съюз (ЕС).

Регионализъм и комуникации в действие

В научната, професионалната и популярната литература битуват редица определения за комуникация, като при всички тях се прави връзка между комуникацията и преноса на информация. Информацията при всеки комуникационен процес е насочена към създаване в индивида на асоциации с йерархично подредени ценности, които детерминират определено поведение. При продължително утвърждаване на тези ценности отношението към тях постепенно се превръща в една или друга степен в постоянно действащ фактор. Той определя избора от страна на индивида на конкретния вариант на оценка и поведение в отделната комуникационна ситуация. Комуникативното въздействие в съзнанието на отделните адресати поражда

отношението им към сложната категория „ценности“. С други думи, формира се социална нагласа, която е важен конституиращ фактор за дейността и поведението. От своя страна тази социална нагласа веднъж оформена, може да се затвърждава, или да се изменя чрез инструментариума на комуникацията.

В рамките на първата декада от новото хилядолетие, обективният процес на глобализация на заобикалящия ни свят предполага изграждането на световно информационно общество, което обхваща всички равнища на управление в страните и дори определя характера на надинституционалните и наднационалните връзки. Усложняването на комуникационните проблеми е резултат от т. нар. информационен взрив, от лавинообразно увеличаване на информационните потоци като характер, размер, цели, разнообразие и посока. Не само предаването на информацията, но и предизвиканите от нея реакции стават възможни само при обединяване на няколко системи чрез един комуникационен процес. Но това обединяване по същество не може да бъде произволно, то ще се реализира само ако състоянието на една система е в пряка зависимост от състоянието на другите присъединени системи.

В този смисъл, регионалните (териториално и пространствено формирани) комуникационни мрежи и използващите ги общности придобиват все по-важно значение. Допълнителна изследователска и практико-приложна важност, придава и фактът, че гореизложеното има пряка връзка с реализацията на обобщевропейската концепция за Съюза, развиваща се на основата на „икономика базирана на знанието“, при която като особено важен ресурс се възприема самата информация. Затова изграждането и управлението на комуникациите (в частност тези с регионален характер) и връзките с обществеността придобиват съществена роля. Ноторен факт е, че всяка отделна общност има свой специфичен и наложил се с времето комуникационен модел, както и различна степен на възприемчивост и усвояване на т. нар. „външни комуникации“ и заложената в тях информация. Като глобален и положителен пример за комуникационна интегрираност може да бъде посочен европейският модел, в основата на който съвременните връзки между различните общности се реализират чрез комуникационни мрежи и свързващите ги канали (както и моделите за тяхното управление), които обезпечават създаването, развитието и разпространението на знанието.

В редица научни и приложни разработки се изтъква, че комуникациите са многоаспектен и всепроникващ процес, който обхваща развитието на социално-икономическия и всеки друг избран от общността модел на живот. Те създават условия за взаимодействие между хората, общностите, институциите, организациите на всички жизнено равнища. При нормални обществени отношения (как ли бихме могли да ги опишем при съвременното общностно разнообразие?), ефективната комуникация е предпоставката за създаване на среда за безпроблемно съществуване, взаимноизгоден обмен на информация, глобално знание и нормалното функциониране на управленските процеси. Но комуникацията не бива да се свежда до елементарен процес на двупосочното общуване между няколко страни, а да се развива непрекъснато до превръщането ѝ в платформа, създаваща отношение между максимално отворен кръг от групи хора; организацията, която те са изградили помежду си; законите, които са приели за общовалидни и са съгласни да спазват, ограничавайки самите себе си; институциите, на които сме преписали различни функции, но под условието те да бъдат изпълнявани в обществена полза и т.н.

Във връзка с горното искам да обърна внимание и на още няколко белега на нашето съвремие. На първо място следва да разграничим регионалните общности по параметрите *територия* и *пространство*. В исторически план територията и прилежащото ѝ пространство са били определящи за сформиранието и развитието на

общността и от тази гледна точка най-лесно се определят ключовите характеристики (в частност и комуникационните) в случаите, когато общността, територията и пространството са единоначални. Така са се формирали политическите човешки организации: империи, държави, нации, суверенни общности и др.

Разбира се, ние познаваме исторически общности, които са се формирали извън дадена територия, но именно заради представите на общността за нея. Търсенето и пътят към „свещената земя“ е характерен не само за евреите, но дори днес например в териториална Африка има племенни общности, които не са съгласни с държавно определената им принадлежност и граници и системно ги нарушават, стремейки се да се установят в определената от тях „родина“. Подобна концепция подтиква към действия общности, които са наследници на великите цивилизации в Южна Америка и потомците на индианците, населяващи земите на днешна Северна Америка.

На второ място ще отбележим типичния процес за човешкото развитие и организация, който определяме като „сепаратизъм“. Стремещт към разделяне, разграничаване, териториално и организационно самообособяване е част от вътрешните процеси на всяка обединяваща структура, която не е успяла да формира уникален интеграционен характер. Ирландия, Шотландия, Каталуня, Навара, Пенджаб, Тибет и др. (в която и да е част от света), поради определена и важна за общността причина, се реализират действия, чрез които се целят независимост, самоопределение и самоорганизация.

На трето, но и най-съвременно от комуникационна гледна точка място, идват проблемите, които са свързани с новите форми на човешката организация. Глобалната комуникационна мрежа позволява на редица хора (необвързани с национална, културна или друга принадлежност; неангажирани с масовата политика, мода, икономика и изкуства; разделени по пол, кръв, история, и битие) да създават свои значими, а и често пъти, влиятелни общества. Тези нови общности са от отворен или затворен тип и са продукт именно на глобалните комуникации. Въпреки че териториалните параметри не играят съществено значение, общностите сами по себе си създават и защитават свои пространства, чието многообразие трудно би се побрало само в определението „виртуални“. Такива общности могат да имат като основа екологични ценности, здравословен начин на живот и/или членовете на тези общности да са посветени на съвременен клон на науката, те да са изследователи. Безкрайни са възможностите, които съвременните комуникации; на практика се предоставят много възможности, те отменят граници, които стоят пред тези общности – етична (окултното), морална (античовешки дейности, като тероризъм и престъпност), религиозна (създаването на нови идоли) и т.н.

Редица анализи разкриват, че през последните години са се формирали огромни дефицити в комуникирането на официалните власти (национални и наднационални) с общностите по региони, което създава проблеми при провеждането на ключови политики в националните или интеграционните територии. До известна степен, от такива дефицити страда и европейската политика за регионално развитие, която има за основна цел да спомогне за социално-икономическото развитие на отделните територии (в това число регионални общности), като се постигне териториално сближаване между тях.

Ето защо първата плоскост на сближаване следва да бъде комуникационната (постигане на знание, разбиране и съпричастност) и едва след това да се работи в социално-икономическата сфера. Или казано с други думи, за да се реализират целенасочени политики в области от общностен интерес, е необходимо да бъдат осигурени преди това условията и средата за това. Сближаването се реализира чрез съществуващите, надградените и новоизградените социално-икономически, транспортни, културни връзки и комуникационни мрежи и канали. В този смисъл инструментариумът за

провеждането на политиката са връзките и комуникационните мрежи. Последните, от своя страна, могат да се възприемат като скелета на всяка регионална общност, която следва да се стреми да се обвързва с останалите общности.

Комуникациите като характеристика на регионалните общности

Регионалните човешки общности и присъщите им комуникационни мрежи опосредстват едновременното действие на редица системи: социална, стопанска, екологична, културна и др. Трудно е да се каже дали човекът, погледнат обективно, или официалните комуникационни мрежи осигуряват спойката между отделните регионални общности, включително и техния ефективен интегритет. Същевременно да се спори дали човекът или комуникационните мрежи са от първостепенно значение, е равносилно да се дискутира познатата тема за яйцето и кокошката.

От функционална гледна точка и поради необходимостта да се обосноват резултатите от определени действия, можем да определим подобно на паралелните светове от кинематографията, както и наличието на паралелни комуникационни мрежи и модели. От една страна, „официалната комуникация“ върви паралелно с прилаганите политики в регионите, базова за нас е, разбира се, регионалната политика на ЕС. От друга страна, регионалните комуникации с официален характер играят важна роля, обхващайки всички сфери на социално-икономическото развитие на регионите и регионалните общности, които ги населяват.

Следователно от гореизложеното става ясно, че авторитетът на комуникациите и по-специално регионалните такива, са средата, в която се осъществява общностният процес, структурират се икономическите отношения и се реализира (над)държавната политика в различни сфери. Националната територия, както и по-големите интеграционни общности могат да се разглеждат като съвкупност от комуникиращи си регионални, и местни общности.

Така погледнато управлението на комуникациите е в основата на ефективното управление в системата на регионално развитие на съюзно, национално, регионално и местно равнище. Посредством тях се осъществява връзка между различните нива, поради което официалните комуникационни мрежи и канали представляват своеобразна информационна инфраструктура. Тя постепенно се превръща в особено важна за разгръщането на йерархичната система за вземане на решения и дори се налага като самодостатъчна за обезпечаване на развитието на отделните регионални общности.

С информацията се свързва едно ново и голямо научно направление – кибернетиката, в чиято основа е информацията и нейното управление. Норберт Винер, който е един от създателите на кибернетичния подход, дефинира информацията като: „значение на съдържанието, получено от външния свят в процеса на нашето приспособяване към него”. [1] За регионалните общности процесът на получаването и използването на информацията е не само процес на приспособяване към случайностите на външната среда, но и на приспособяване на сетивата към нея, като форма на жизненост. Авторът споделя виждането, че външния свят може да се възприеме като информационна среда, в която всеки човек спрямо склонността си на възприятие и гъвкавост (адаптиране) получава определен обем информация.

Определението, което дава Норберт Винер, става все по-актуално в днешно време, когато се изгражда информационното общество и дигиталната икономика. Но той не отговаря на въпроса какво се случва в полето на комуникациите, когато приеманата информация или поредицата от събития, които Винер нарича случайности на външната среда не кореспондират или са в открито противоречие с информацията или събитията от вътрешната (общностната) среда. [2] И във вътрешния и във външния свят

информацията придобива важна роля и значение, като тя все по-често се оценява по показателя „високостойностна информация“.

Благодарение на глобализационните процеси общуването (комуникирането) и преноса на информация се ускорява и мултиплицира от гледна точка на кръга от хора, които я получават. Но „високо стойностната“ информация се препредава и препредава чрез изградените комуникационни връзки, които приобщават и свързват членовете на отделните регионалните общности помежду им и може да не стигне до членовете на други такива общности.

В този смисъл от гореизложеното може да се приеме, че категорията „информация“ заема централно място в комуникациите на всички равнища. Тя следва да се разглежда като обозначено съдържание, получено от отраженията на външния и вътрешният свят на регионалните общности. Това обосновава тезата за двойствения характер на информацията, т.е. за нейния обективно-субективен характер. Неразривното единство между обекта и субекта е същността на феномена информация.

Следователно информацията съществува независимо от желанията на дадена личност или общност, това е обективния ѝ характер, а възприемането ѝ отразява субективните и аспекти. Информацията се третира като сведения, данни или знание за процеси и явления, които са натоварени с доверие и са важни за функционирането и развитието на обществото, за неговото управление и регулиране. В съдържателно отношение комуникацията е разпространяване или обмен на представи, идеи, знания, чувства, настроения, нагласи, позиции и други с оглед на целите, интересите и потребностите на комуникативните субекти и обекти.

Кибернетичният подход е довел до разбирането, че комуникацията е взаимовръзка за обмен на информация между динамични системи в рамките на една главна система. [3] В рамките на човешките отношения, обаче общностите, макар и да имат характеристики на динамични системи, могат да се концентрират вътре в себе си и така да намалят или разрушат интегритета на главната система. Клод Шенън, който е наричан още бащата на информацията, представя комуникацията като система от три елемента: източник – съобщение – адресат и два процеса: кодиране и декодиране. [4] Ако приемем за общовалидно твърдението, че силата на комуникацията е във възможността да се допълват и влияят взаимно различните комуникационни мрежи, то следва коректно да бъдат представени на всяка регионална общност знанията (използвам възможно най-обобщаващия и безконфликтен термин) съдържащи се в т.нар. седем „С“-та: правдоподобност (credibility); контекст (context); съдържание (content); чистота (clarity); последователност и приемственост (continuity and consistency); канали (channels); способности на аудиторията (capability of audience). [5]

Разгледана при това условие, комуникацията неизменно ще проява както своя *регулиращ* ефект, т.е. осъществява целенасочено въздействие, така и втори *репродуктивен* ефект, т.е. съобщението да се построи така, че да претърпи най-малки изменения и да доведе до възможно най-голям ефект.

Разкриване на регионалните аспекти на комуникацията

Отделните региони в света се характеризират с различен регионален имидж, ресурсен потенциал и съчетание на: природни, демографски, инфраструктурни и други фактори. Допълнителна важност придават интересите на инвеститорите, формирания пазар, институционалните структури, действащите организации, степента на интегрираност с други райони и територии и т.н. Различните регионални общности от своя страна се характеризират със свои ценности, интереси и нагласи, които се проявяват в техните действия. Съответно провежданите официални и неофициални политики също се подчиняват най-вече на интересите и поставените цели. В контекста на глобалната

отвореност е важно какъв имидж се създава за местните (регионални) общности вътре и извън съответната територия и/или пространство. От друга страна, информационният поток е необходимо да бъде канализиран, включително се изисква създаването на благоприятна среда за провеждане на политиките чрез формиране на нагласи в отделните аудитории и публики. Ето защо официалните комуникации играят основна роля в този процес на местно равнище. Проблеми възникват когато авторитеът, източник на комуникацията, разглежда и отчита този процес само като информираност. По-важното е предоставянето на знание (разбиране, емпатия, респект) на публиките, особено когато от тях се очаква да действат за постигането на една или друга цел, която не кореспондира пряко с възприетите ценности.

Ефективните регионални комуникации се осъществяват посредством информационни и комуникационни канали, които формират мрежи. Разбиране и обмен на равнище общност и социални групи в рамките на дадена територия и пространство може да се постигне чрез впитане (омрежевяване, интегриране) на набора от местни информационните канали към комуникационната мрежа. „Омрежевяването“ трябва да „опредмети“ комуникацията между различните нива, като за регионалната общност тя следва да се определя като форма на индивидуален контакт и общуване. Този подход се базира на физическото измерение на информацията (знанието).

На следващо място могат да бъдат развити дигиталните и пространствени отношения и комуникационни връзки между заинтересованите страни в регионалните отношения. Така наречения интерактивен начин на общуване, както и електронният обмен на информация и съобщения, спомагат за сближаването на регионите и улесняване на социално-икономическите отношения между отделните регионални общности. Комуникации, които осигуряват ползи, след които икономия на време и услуги, информация в реално време, чувство за предвиждане на промените на стоковите, финансовите, трудовите и други пазари и др., правят регионалните бизнес и други организации конкурентноспособни.

Третият вид комуникация, постигаща добри резултати сред регионалните общности, се изразява посредством изграждането на добре функционираща инфраструктура от различно естество. Тук се включват инфраструктура като пътища, летища, пристанища, телекомуникация и съоръжения, комуникационни и информационни технологии, които свързват отделните региони. Това е технологичната страна на комуникациите (в това число и на регионалните), която създава условия за икономическо развитие, защото улеснява интегритета и общуването.

Заключение

Изхождайки от казаното по-горе, може да приемем, че регионалните общности създават една или няколко (паралелни) регионални комуникационни среди. Според мен това е еквивалент на формираната жизнена среда в определен регион, която се основава на формални и неформални комуникационни канали, стимулиращи обмена на идеи, информация, знание. Комуникациите като средство за достигане до знание, са необходим елемент за всяко общество, чието развитие винаги се съпровожда с усъвършенстване на комуникацията и търсене на пътища за по-голям информационен обхват. От гледна точка на интеграционните усилия, комуникацията регулира съвместната дейност по целеполагането и целепостигането и до голяма степен е основа за възникване на нови за общността социални, икономически и културни взаимодействия.

Опитът показва, че не толкова предаването, колкото възприемането на разнообразни съобщения в знакова форма създава на практика неограничени възможности за предоставяне на знания и информация за различните интереси, мнения и оценки, както

и за разработка на различни алтернативи на многообразните управленски решения. Затова е необходимо формалните комуникации да отразят закономерностите в развитието на регионалните потребности; да се подсказват нови идеи и решения на наболелите проблеми; да се аргументира поддържането на дадено мнение; да се гарантира яснотата на контактите и на връзката между тези идеи и мнения с интересите, желанията и водещите потребности на регионалните общности.

Необходимо е информационното въздействие в точния смисъл на думата, но е важно да се отбележи, че акцентът се поставя върху регионалните общности и интегрирането на техните комуникационните мрежи и канали.

Цитати и бележки:

[1] Винер, Н. (1983). *Кибернетика или Управление и връзка в животното и машината*. (Пер. с англ. И. В. Соловьева и Г. Н. Поварова), 2-е издание. Москва: Наука, Главная редакция изданий для зарубежных стран.

[2] Винер, Н. (1983). *Кибернетика или Управление и връзка в животното и машината*. (Пер. с англ. И. В. Соловьева и Г. Н. Поварова), 2-е издание. Москва: Наука, Главная редакция изданий для зарубежных стран.

[3] Клод Ууд Шенън, (30.04.1916 – 24.02.2001г.) е американски електроинженер и математик,
http://basaga.org/wiki/index.php?title=%D0%9A%D0%BB%D0%BE%D0%B4_%D0%A8%D0%B5%D0%BD%D1%8A%D0%BD

[4] Американският професор Клод Шенън говори за обществената комуникация като система от три елемента: източник – съобщение – адресат и два процеса: кодиране и декодиране.

http://basaga.org/wiki/index.php?title=%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F_%D0%BD%D0%B0_%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B0, последно посещение на 10.01.2018.

[5] Beyer, G. (2012). *7 C's Of Effective Communication. Overcoming Communication Palisades: Part Two*, September 6, 2012 <http://garthbox.com/tag/7-cs-of-effective-communication/>, последно посещение на 10.01.2018.

[6] Button, K., Reggiani, A. (2011). *Transportation and Economic Development Challenges*, NECTAR Series on Transportation and Communications Networks Research.

Използвана литература:

Бойчев, Б. (2003). *По границите на комуникативността*. Варна: ВСУ „Черноризец Храбър“.

Брекенридж, Д. (2009). *PR 2.0: Нови медии. Нови средства. Нова комуникация*. (Прев. от англ. Иван Диков). София: Сиела.

Буркарт, Р. (2000). *Наука за комуникацията: Основи и проблемни полета. Контури на една интердисциплинарна социална наука*. (Прев. от нем. Минка Златева). Търново: ПИК.

Винер, Н. (1983). *Кибернетика или Управление и връзка в животното и машината*. (Пер. с англ. И. В. Соловьева и Г. Н. Поварова), 2-е издание. Москва: Наука, Главная редакция изданий для зарубежных стран.

Воробьев, В. П. и др. (2003). *Информационное поле Беларуси: Социально-политический анализ*. Минск: Изд. центр БГУ.

Комуникация в ромските общности. (2001). Отдел за соц. развитие на ООН.

Матеев, И. (2009). *Регионални интеграционни обединения*. Търново: Фабер.

- PR сегодня: новые подходы, исследования, международная практика.* (2002). (Перев. с англ.). Москва: ИМИДЖ-Контакт, ИНФРА-М.
- Розенберг, М. (2007). *Обищване без агресия: Наръчник по ненасилствена комуникация.* (Прев. Естер Гомбаш). София: Кръгзор.
- Button, K., Reggiani, A. (2011). *Transportation and Economic Development Challenges*, NECTAR Series on Transportation and Communications Networks Research.
- Can Bilgili, Nesrin Tan Akbulut. (2012). *Mass Communication and Cultural Transformation.* Sofia: Proff. Marin Drinov Acad. Publ. House.
- Can Bilgili, Zeynep Karahan Uslu. (2012). *Intercultural Communication, Multiculturalism.* Sofia: Proff. Marin Drinov Acad. Publ. House.
- Locker, K. O. (1997). *Business and Administrative Communication.* 4. ed., Boston: McGraw-Hill.